

Xalq bir dəyərdir. Onun mənəvi sərvəti tükənməzdir. Dahi sənətkarlar xalqdan öyrəndiyi, xalqa arxalandığı üçün sənətin zirvəsinə çıxa bilməmişlər. Boş uydurmalar və fantaziyalar əsasında yaranan bir əsər camaatın, xalqın zövqünü oxşamaz, onun xoşuna gəlməz. Yaxşı bir şey yaratmaq istəyənlər yaratmağı xalqdan öyrənməlidirlər.

Üzeyir Hacıbəyli

www.edebiyatqazetisi.com

22 oktyabr 2010-cu il № 41 (3740)

1934-cü ildən çıxır

Qiyməti 30 qəpik

Aida İmanquliyeva:

...Nailiyətlər, uğurlu tapıntılar nə qədər əhəmiyyətli olsa da, qədim mədəniyyətimizin bir çox cəhətləri kəldə qalmış, xüsusən XII əsrdən əvvəlki çağların ədəbi və tarixi mənzərəsi səthi mülahizələr, sistemləşdirilmiş araşdırmalar qarşısında lənəna çıxma bilməmişdir.

...Son illər... Ailəmərimizin dərin qatlarına daha inamla daxil olmuş, Nizami əsrinin ictimai həyatiyyətini ədəbi, elmi, mədəni və tarixi zəminə öyrənilməsinə xüsusi səs göstərmişlər. Professor Malik Mahmudovun bu yaxınlarda buraxılmış monoqrafiyası (redaktoru akademik H.M.Araslı) Azərbaycanın qədim ədəbiyyatının ciddi sistemi və elmi şəkildə öyrənilməsinə yolunda uğurlu addımların biridir.

...Ərəb dilində yazılmış bədii və fəlsəfi sənətlər nümunələrinin doğma dilimizə tərcümə olunması, onların rus dilində nəşri işinin təkmil edilməsi, dünyamız müxtəlif kitabxanalarına səpələnmiş nümunələrin axtarılıb tapılması qarşısında duran mühüm məsələdir.

"Ədəbiyyatımızın qədim kökləri" məqaləsindən "Ədəbiyyat və incəsənət", 30 sentyabr 1983-cü il

...Büyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin həyat və yaradıcılığı haqda həm ölkədə, həm də xaricdə maraqlı monoqrafiyalar yazılmış, tədqiqat aparılmışdır. Lakin şairin yaradıcılığın kompleks, cəxəthətli təhlili hala də gələcəyin vəzifəsidir.

Nizami "Xamsa"sının hər səmərəli tədqiqi böyük Azərbaycan klassiklərinin irsinin zənginliyini öyrənməkdə daha bir addımdır. Bu mənada M.Kərimovun monoqrafiyası da istisna təşkil etmir.

"Nizami və nazirəçiləri" məqaləsindən "Ədəbiyyat və incəsənət", 22 may 1987-ci il

Azərbaycan elmi, ədəbiyyat və incəsənətin yüksək inkişaf etdiyi XII əsrdə görkəmli peşkar filosoflar da yaşayıb-yaratmışlar. Onların fikirlərində zəngin yaradıcılıq irsinə, orijinal fəlsəfi fikirlərinə görə Şihabəddin Yəhya Sührəvardi (1154-1191) daha məşhurlar olmuşdur. "Elmi" nəsrətiylə mütəfəkkirlər "filosofların görüşləri" ("Qədid əhlikəmə") traktatını 1986-cı ildə Azərbaycan, rus və ərəb dillərində çapdan buraxmışdır.

Şihabəddin Yəhya Sührəvardinin əsərləri orta əsr Azərbaycan fəlsəfəsinin ardıcıl inkişafındır. Onları, ilk növbədə "Hikmət ol-İsrəq" ("İsrəq fəlsəfəsi") və "Hayakül-ən-nur" ("İşiq heykəlləri") kitablarının filosofun öz doğma dilinə çevirib nəşr etmək şərəfinə alimlərimizin qarşısında duran mühüm vəzifələrdir.

"filosofların görüşləri" haqqında məqaləsindən "Ədəbiyyat və incəsənət", 31 iyul 1987-ci il

...Livan yazıçısı Mixail Nüaymənin (1889-1988) adı təkcə Ərəb Şərqində deyil, onun hüdüdlərindən çox-çox uzaqlarda da geniş şöhrət qazanmışdır. O, nəzir və sair, ədəbiyyatın və tərcümə, dramaturgiya və publisistik kimi məşhurlur. Müasir ərəb ədəbiyyatının formalaşmasında və bu gün dünya ədəbiyyatları içindəki layiqli yer tutmasında Nüaymənin xidməti az olmamışdır.

M.Nüaymə Ərəb Şərqinin, demək olar ki, bütün ölkələrinin gəzməsidir. Livan həyatının on təbii və həyəcanlı günlərində ərəb aliminin ağısaqqal, dünyagörmüş böhməli ədibi dəfələri həmvətənlərinə müraciətli çıxış etmişdir.

M.Nüaymənin bədi əsərləri dünya xalqlarının bir çox dillərində, o cümlədən rus, Ukrayna, Azərbaycan dillərində tərcümə olmuşdur. Görkəmli yazıçının həyat və yaradıcılıq yolu Azərbaycan EA Şərqşünaslıq İnstitutunun ərəb filologiyası şöbəsində uzun illərdən bəri xüsusi tədqiq edilib.

"Humanist yazıçı" məqaləsindən "Ədəbiyyat və incəsənət", 18 mart 1988-ci il

Görkəmli şərqşünas Aida İmanquliyevanın "Məqalələr və tərcümələr" kitabının təqdimatı keçirildi

Oktyabrın 15-də AMEA akademik Ziya Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutu tərəfindən görkəmli şərqşünas Aida İmanquliyevanın "Məqalələr və tərcümələr" adlı kitabının təqdimatı keçirildi. AMEA Rəyasət Heyətinin birində təqdimatı təşkil edən giriş sözü ilə millət vəkili, Şərqşünaslıq İnstitutunun direktoru, professor Gövhər Baxşəliyeva açdı. O, yaxın günlərdə Şərqşünaslıq İnstitutunun dünya şöhrətli alimini elmi fəaliyyəti dövründə çap etdiyi məqalələri və ərəb ədəbiyyatının tərcümələri barə araya toplayaraq, kitab şəkildə nəşr etdiriləni bildirdi. Kitab Şərqşünaslıq İnstitutunun "Ərəb filologiyası" şöbəsinin müdiri, filologiya elmləri doktoru Vilayət Cəfərova tərəfindən ədəbiyyatın tərcümələri barədə Vilayət Cəfərova, onun və şairlərinə də Vilayət müəllimə adı olduğuna nəzakət qədər.

Aida İmanquliyevanın elmi fəaliyyətinin söz açan Gövhər xanım dedi: "Aida xanım təkcə ədəbiyyatın ədəbiyyatı ilə məşğul olmayıb, yeni zamanda ərəb ədəbiyyatının müxtəlif problemlərini araşdırıb və bütün bunlar da təqdim olunan kitabda öz əksini tapıb. Aida İmanquliyeva həm də Azərbaycan-ərəb, ərəb-rus ədəbi əlaqələrini dair bir sıra məqalələrin müəllifidir. O, rus ədəbiyyatının çox gözəl bilicisi idi. Xüsusən 19 və 20-ci əsrlər rus ədəbiyyatının ərəb ədəbiyyatına təsiri Aida xanımın yaradıcılığında görür yətar".

Gövhər Baxşəliyeva Qərb ədəbiyyatının ərəb ədəbiyyatına təsiri ilə də bağlı Aida xanımın bir sıra məqalələr yazdığını söylədi, yeni zamanda onun Mixail Nüaymə, Süheyl İdris və digər ərəb yazıçılarının etdiyi yüksək səviyyəli tərcümələrdən də söz açdı.

Daha sonra söz "Məqalələr və tərcümələr" kitabının tərtibçisi Vilayət Cəfərova verildi. Aida İmanquliyeva ilə 25 il bir şöbədə işləyib, söyləyən Vilayət müəllim bu illər ərzində həmkarının bütün yaradıcılığında bələd olduğunu qeyd etdi. Aida xanımın ölkəmizin sərhədlərindən kənarında da ərəb mədəniyyətinin və ümumilikdə ərəb ədəbiyyatının aparıcı mütəxəssislərindən biri kimi tanındığını deyənlər V.Cəfərov, tanınmış şərqşünas alimlərinin onun haqqında yüksək dərəcəli maraqlı fikirləri xatırladı. Kitabın hazırlanması prosesində o, səs bəhs edən Vilayət müəllim onun əzəmətli şəxsiyyətinə əngəyi olacağını də qeyd etmək istəyirdi.

Vilayət Cəfərov kitabın Aida xanımın 1963-cü ildən sonrakı sonunadək yazıb çap etdiyi bütün məqalələrini toplağındı bildirdi və yeni nəşrdə görkəmli alimin 53 məqalə və tərcüməsinin dərc olunduğunu qeyd etdi: "Aida xanım Qərbdə Əndulus torpaqlarından tutmuş Şərqdə Dəldə və fərat sahələri kimi müxtəlif ərəb ölkələrinin ədəbiyyatı ən tədqiqatçı mərkəzləri kimi aradırdı. Yazıçılar İtaliyağın üzvi olmuş Aida xanımın tərcümələri baxanda onun xalq dilinə nə qədər gözəl bələd olması görünür. Ömür vəsiyyəti, Aida xanım ərəbşünaslığının elminə daha böyük töhfələri verirdi. İndi bu işi layiqincə davam etdirənlər onun ardınca olmalıdır".

Vilayət Cəfərov müəllim Aida İmanquliyevanın adına ərəb filologiyası sahəsində mükafat təqdim olmasını təklifli ilə də qeyd etdi.

Şərqşünaslıq İnstitutunun Aida, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi ilə birgə Aida İmanquliyevanın anadan olmasının 71-ci ildönümü münasibəti ilə keçirdiyi "Ərəb filologiyası sahəsində gənclərin on yaxşı elmi-tədqiqat səs" adlı müsabiqənin qalibi, filologiya elmləri namizədi Rühəngiz Cənəbzadə öz qeydədə gətirməli alimimiz Azərbaycan şərqşünaslığında önəmli yer tutmasından danılmaz fəxr olduğunu qeyd etdi.

Şərqşünaslıq İnstitutunun direktoru, professor Gövhər Baxşəliyeva tədbiri yekunlaşdıraraq ərəbşünaslıq sahəsində bir məktəb yaratması Aida xanımın elmi yaradıcılığının gələcək nəşri bir ornaq olduğunu söylədi və görkəmli alimin xatirəsinin xalqımızın hafizəsində daim yaşayacağına vəd etdi. Gövhər xanım təqdim olunan kitabın tərcüməsinə və onun hazırlanmasında müdafiə olan hər kəsə öz təşəkkürünü bildirdi.

Yaqar MƏMMƏDOV
filologiya elmləri namizədi

...olaraq o, daha çox komediyaları ilə məşhurlur. "Ər və arvad", əzəllikdə də "O olmasın, bu olsun" və "Arşın mal alan" Avropa dramaturgiyası və milli ədəbi ənənələrimiz, xalq yumorumuz zəminində, həm də çox böyük istedadla yazılmış ədəbi-ictimai fikrin qiymətli nümunələri kimi ədəbiyyatımızın tarixində qaldı öklər. Üzeyir bəyin sultax və mələhətli ilə seçilən tamamilə təzə, missisiz komediyaları olmadan keçən əsrin əvvəllərindəki Azərbaycan ədəbi-ictimai şüuru, bədi obrazlı ifadələri, milli-mənəvi mentaliteti xoşlu nətənam göstərmədi. Adı çəkilən əsərlər indiki arıq səhəllə tarixə malik olan Azərbaycan komediyasında yeni bir mərhələnin başlanğıcı oldu.

"Ər və arvad"ın fabulası keçən əsrin əvvəllərində burjuaziyə meyillərinin gücləndiyi Azərbaycan şəhərləri üçün seçicivəli olan qalmaqallı bir əhvalat

Trilogiyanın birincisi

Bəkir Nəbiyev

Böyük yaradıcılıq ənənələrinə malik olan Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrı üçün 2010-cu il çox əlamətdar bir il olmuşdur. Bütün Azərbaycan xalqı, Yaxın Şərqdə və bir sıra Avropa ölkələrində isə Üzeyir Hacıbəyli irsinə səmən kimi bu teatr da dahi bəstəkarın 125 illik yubileyini bayram etmiş, ələ həmin ovaqda də özünün 101-ci müvəttəsinə qədər qoymuşdur. Yaradıcı heyət bu əlamətdar tarixləri yeni sənət uğuru ilə qarşılayaraq bu günlərdə "Ər və arvad" operettasını təzə quruluşda tamaşaçılara göstərmişdir.

"Ər və arvad" ilk dəfə 100 il öncə, yəni, ələ yazılmış olduğu 1910-cu ildə - may ayının 24-də Bakıda, Nikitin qarşısına məxsus sirk sənəsinə təmasda qoyulmuşdu. Bəstəkarın gənç, istedadlı dostu, tragik rolları tanıması ifaçısı və görkəmli rejissor Hüseyin Ərəblinski təmasda qurulmuşdur. Mərcan bəy rəndə Mərcan rəndə müşğif ifaçısı Hüseyinli Sarabki, Minnat xanım rəndə Ləyli rəndə müşğif ifaçısı Əhməd Ağdamski, Kərbəlayi Qubad rəndə müşğif komik Mirzəgə Əliyev, Səfi rəndə isə Nəfal rəndə tanıması ifaçısı Hənəfi Terequlov öyrənmişdir. O zaman Bakıda çıxan "Kaspi" və "Tərəqqi" qəzetlərində təmasın uğurlu keçdiyini qeyd olunmuşdur. 26 may 1910-cu il tarixli "Kaspi" qəzetində göstərilirdi ki, həmin təmasın ikinci pərədsi bitdikdən sonra Üzeyir bəy səhnyədə dəvət olunmuş, "Nərik" cəmiyyətinin rəhbərliyi tərəfindən tədbir edilmiş, ona adres və hədiyyə vermişdir. Bədiədə də "Ər və arvad" operettasının ilk dəfə təmasına qoyulduğu gün Azərbaycanada musiqili komediya teatrının təməlinin qoyulduğu gündür.

Təzə gedən əsr, "O olmasın, bu olsun" və "Arşın mal alan" da buraya daxil olmaqla Üzeyir bəyin operettalar trilogiyasının birinci nümunəsi olmuş təkcə onun yaradıcılığında deyil, Azərbaycan musiqili teatrının tarixində də əlamətdar hadisələrdən biri kimi şərtləndirilib.

Ü.Hacıbəylinin bədi yaradıcılığında opera yüksək mövqə tutsa da, bir dramaturq

qurulub. Ortabəz bəylərdən Mərcan arvadından narazı və onu bəşəməq, zəndən evlənmək, həm də bu işdə mədarı zərər çəkmək, əksinə, uğurlu, varlı-karlı namizəd tapsa, hətta qazanmaq niyyətdəndir. Lakin qarşılaşma çıxan bir problem bu sövdən həyata keçirməkdə ona ciddi surətə mane olur: evlənməyə ləhin kimi kimi yəzdirdiyi beş min manat Minnat nəqəd mədəmə, bəşəməq məsələsi baş tutub biləz. Bayın iş əvvəlki imkanları yoxdur. O, xərcləndiyi xərcləyib, uduzduğunu uduzdu və illi müflisəlmək ərfəsinəndir. Buna görə də əlində ola mədəud imkanlarındən və qəddər pullu Minnat verməmək üçün yollar axtarı. Bəy çox istəyir ki, arvadı öz xoşu ilə "kəbinim hələ, xanim azad" deyib evdən gətsin və o da təzədən evlənmək qəyibləri ilə məşğul olsun. Bu işdə Kərbəlayi Qubad Mərcan bəyə kömək etməyə, yəni Minnatla evlənməyə söz verir, bu şərtlə ki, sözü gedən məbləğin yarısı ona çətsin.

Lakin el ərsədə deyildiyi kimi, "daş qayına rast gəli". Örinin bəd niyyəti bəni bəzə Minnat xanım ələ məhərlə kətək qurur ki, bir tərəfdən qayın ordan bəşənir, digər tərəfdən də onu yəndən Mərcan boyu... gəlin gətirəli. Bayla Kəbə Qubad zəll və şər olub peşman-peşman bəşənə döyür.

Mərcan bəy öz təhsili, təbiyyəti ilə o qədər qarlıqnessə da, orta səviyyədə savadı var, hərdən qəddər də baxır. Bir çox bəy ailələrini qanım kəsilmiş iki böyük qəbahətlikni də onda var, O, qumbarəddir. Təz-təzi mübəlğə pul ədəndir. Hərçün qumbarələr "tikəni yəllub" onu bir günə qoyur ki, qəzə əlməgə bələ pullu qalmır. Mərcan bəyin iki qəzə cəddi qəbahəti işə sərçələyirdi. Evində Minnat xanım kimi gəzəy-göyək, ağıllı arvad ələ-ələ gəzi ərdə-burdur, yəndən evlənmək üçün səndən-qəsdən çəti. Buna görə də "yalnəçinin təməlikən əldəməsi" məsələsində olduğu ki...

(Ardı 2-ci səh.)

Bildirir

Oktyabrın 26-da saat 12-də Hüseyin Cavidin ev muzeyi və Yasamal rayon İcra Hakimiyyətinin birgə təşəbbüsü ilə Cavid parkında görkəmli dramaturqun anadan olmasının 128-ci ildönümü münasibətilə ictimai tədbir keçiriləcək.

Maraqlılarına davət olunur.

B. Medeni-ictimai heyət
C. Ədəbiyyat və zaman
D. Nəsr. Orijinaldan tərcümə
E. Anım. Əlaqələr
F. Soraqlar. Repertuar